

A Sociologist Among Anthropologists

Notes from the Second National Annual Conference for Cultural Anthropology (Ilieni, Romania, September, 1995).

UN SOCIOLOG PRINTRE ANTROPOLOGI.

Note de la a doua Conferință Națională de Antropologie Culturală, Ilieni, Septembrie, 1995.

CĂTĂLIN AUGUSTIN STOICA

As compared with other humanities, the cultural anthropology in Romania at this moment seems to be in a much more difficult position. Although there are not departments of anthropology as such in the Romanian academic system and the social visibility of the discipline is poor, the Romanian anthropologists, through their works and activities, fight the "battle" to achieve institutional recognition. The present paper discusses one episode of this "fight", namely the works of the Second National Annual Conference of the Romanian Society for Cultural Anthropology, "Beyond Monography: the Cultural Anthropology and the Study of Communities", held at Ilieni, September, 1995. Far from being just a simple overview, the here at stake paper also addresses the significance of the considered event for the discipline and its students.

În "Noile științe sociale" (1994), Mattei Dogan și Robert Phare semnalau și discutau pe larg procesele de interpretare ori hibridizare ce caracterizează științele socio-umane în această perioadă. Raportul Comisiei Gulbenkian pentru restructurarea științelor sociale (1995), alcătuit sub coordonarea lui Immanuel Wallerstein, Președinte al Asociației Internaționale de Sociologie și al anterior menționatei comisii, ajunge la concluzii similare asupra modificării granițelor dintre științele umanității. Anthony Giddens, unul dintre puținii teoreticieni sociali contemporani citați în același raport, nota într-un eseu asupra viitorului sociologiei faptul că diviziunile disciplinare pre-existente vor deveni, progresiv, mult mai puțin adânci decât sunt în prezent. Pentru cazul particular al sociologiei, Giddens apreciază că principalele transgresări ale granițelor disciplinare se vor înregistra în raport cu istoria și antropologia. "Dacă a existat vreodată un motiv pentru a separa sociologia de antropologie, acesta a dispărut cu siguranță azi. Diviziunile departamentale în interiorul structurii programelor universitare vor mai persista poate pentru o bună bucată de vreme (...) Dacă însă antropologia nu va fi concepută ca un tip special de istorie culturală, subiectele sale de interes trebuie în mod necesar să devină aceleași cu cele ale sociologiei". (Giddens, 1990: 38)

Toate cele de mai sus fac referire la frământările comunității științifice internaționale. Situația în România

este diferită, țară în care sub raport instituțional (dar nu numai) discipline precum sociologia, psihologia și antropologia (pentru a nu le cita decât pe acestea) au avut serios de suferit ca urmare a politicii fostului regim. Asistăm astăzi, în același spațiu, la eforturile de (re)constituire ale unor comunități științifice. O atare întreprindere este însă una extrem de dificilă. Reînființarea în structurile universitare a unor secții de profil este un prim și necesar pas, însă nicidecum singurul. Organizarea de manifestări științifice, înființarea de organizații profesionale, înmulțirea publicațiilor de specialitate, contacte și proiecte internaționale sunt alte tipuri de acțiuni menite să reinstitue aceste comunități și să le sporească vizibilitatea socială. Dacă în cazul sociologiei și psihologiei, lucrurile în această privință se prezintă îmbucurător, am avut de curând ocazia de a constata același lucru și pentru antropologie (*y compris* antropologi). Indubitabil, disciplina în discuție a fost și continuă să fie mult mai vitregită decât altele aici citate, cel puțin sub aspect instituțional. Nu există încă o publicație de profil de largă circulație, iar numele disciplinei este doar menționat în manuale de liceu. Știm că există doar catedre de antropologie nu și departamente ori secții universitare. Știm că există un "Centru de cercetări antropologice" însă activitatea sa este mai puțin vizibilă decât a altor institute ale Academiei.

În ciuda tuturor acestor, să le numesc "obstacole", disciplina în discuție, prin împătimiti ce se încapățânează să o practice în spațiul social considerat, există. Mai mult, prin eforturile aceluiași indivizi, ea tinde să iasă din anonimat și să se impună publicului. O astfel de "ieșire" (de succes) s-a concretizat prin organizarea în luna septembrie a acestui an, la Ilieni în județul Covasna, a celei de a doua Conferințe anuale a Societății de Antropologie Culturală din România: "Dincolo de monografie: antropologia

culturală și studiul comunităților". Evenimentul a fost posibil datorită sprijinului oferit de Fundația Soros pentru o Societate Deschisă, Ministerul Culturii și de Societatea de Antropologie Culturală din România. Rândurile ce urmează cuprind câteva dintre semnificațiile și impresiile asociate acestei manifestări. Departe de a fi singurele lucruri meritorii a fi spuse, ele se constituie mai degrabă într-o citire proprie a respectivei întâlniri.

Încep prin a remarca nu atât numărul ridicat de participanți cu lucrări (peste 40) cât mai ales calitatea tuturor acestor lucrări. Meritul revine aici, deși este greu de a preciza proporțiile exacte, atât organizatorilor (prin selecția făcută) cât și participanților. În al doilea rând, semnificativă a fost și heterogenitatea participanților. Prin această din urmă sintagmă am în vedere diferențele înregistrate în cazul background-ului academic al celor prezenți la manifestare. De la absolvenți de Conservator, filologi, istorici, până la mai ortodocși sociologi, participanții de la Ilieni au ajuns prin antropologie (și pasiunea pentru studiul comunităților în cazul de față) la un numitor și limbaj comune.

Simultan, la fel de îmbucurător și încurajator, a fost numărul participanților tineri. Fie că este vorba despre studenții grupați în jurul profesorului Vintilă Mihăilescu (coordonatorul și "sufletul" acestei întâlniri), fie este cazul unor "alergători izolați", prezența lor are o semnificație aparte. Este vorba de o tendință, o propensiune a unei părți a tinerei generații de studenți în științele sociale către acele demersuri ce favorizează abordările de tip calitativ. Faptul că, în momentul de față de noi, cel puțin în sociologie (dar nu numai), sunt favorizate abordările de tip cantitativ (asociate monismului metodologic), este un lucru evident pentru cei ce sunt oarecum familiarizați cu rezultatele eforturilor de cercetare din domeniu. Rațiunile pentru

care această perspectivă este preferată în prezent merită, fără îndoială, să fie discutate separat.

Suprautilizarea "cantitativismului" la noi a avut și are încă drept consecință înmulțirea producțiilor intelectuale ce ar putea fi înscrise fără ezitare în categoria "empirismul abstract", așa cum a fost ea definită de C. Wright Mills. Foarte probabil că o atare quantofrenie a generat în rândul tinerilor studenți reacții de căutare a alternativei/alternativelor, reprezentate de cele mai multe ori de metodologia interpretativă. Indiferent de faptul că au fost ajutați sau dacă au aflat singuri aceste alternative, tinerii lor adepți se configurează ei înșiși, prin calitatea cunoștințelor și prin experiența acumulată, într-o viitoare alternativă.

Trecând însă de la semnificații generale la "elementele" concrete în baza cărora ele au fost desprinse, mă voi opri în cele ce urmează pentru ilustrare la câteva. În primul rând voi aminti aici plăcuta surpriză prilejuită de întâlnirea cu o parte a celor ce alcătuiesc "Centrul de cercetări antropologice și regionale din Miercurea Ciuc" (WAC). Centrul în discuție se constituie într-un bun, contraexemplu la argumentele unor (mai nou vehiculate la noi) viziuni pur mercantiliste asupra cercetării sociale. Înființat exclusiv prin voința, eforturile și sacrificiile (în cel mai propriu sens) unor entuziaști, care au dorit cu orice preț să facă cercetare socială, WAC se distinge azi printr-o bogată și valoroasă experiență, din păcate nu îndeajuns cunoscută la noi, dar extrem de apreciată peste hotare.

În aceeași categorie a împătimiților și entuziaștilor am (re)găsit și o parte a membrilor "Observatorul social" din București. Grupul profesorului Vintilă Mihăilescu, căci despre aceștia este vorba, a propus prin lucrarea "Două sate în tranziție. Tipuri strategice dominante în lumea rurală post-colectivistă" o altă modalitate de abordare a tranziției. În

ultimii ani, prin numeroasele sondaje de opinie și anchete la nivel național, s-a acumulat o importantă cantitate de informații ce vizează reacțiile populației la prezentele schimbări politice, economice și sociale. Cu toate acestea însă, există sentimentul că "ceva" scapă totuși, că tabloul este incomplet. Vintilă Mihăilescu împreună cu grupul său își propun să întregască imaginea focalizându-și atenția asupra modului în care transformările de la nivel macro își pun amprenta asupra și influențează viața a două colectivități rurale determinate, Voinești și Crăsani. Rezultat al unor cercetări de teren întreprinse pe parcursul a mai bine de doi ani, prin eforturile unei echipe ce prin componență (majoritatea studenți) și "specializare" trimit cu gândul la experiențele Școlii Gusti (fără a fi însă o copie a acesteia), raportul "Două sate în tranziție..." constituie o excelentă ilustrare a necesității și utilității unor astfel de abordări pentru o înțelegere adecvată a tranziției post-comuniste.

Deplasându-ne către ceea ce am desemnat anterior drept "alergători izolați", din rațiuni ce țin de spațiul acestei prezentări, voi consemna aici doar câteva dintre întreprinderile reprezentărilor acestei generice categorii. Este vorba de lucrările Otiliei Hedeșan ("Valea Timocului - Cercetări și «braconaj»") și cea a Corinei Iosif ("O nuntă fără preot - Relația dintre Biserică și comunitatea sătească din Certezeni"). Dincolo de hiper-modernitatea tehnicilor de înregistrare folosite (i.e., video), cele două lucrări au surprins și s-au impus prin subiecte și modalitatea de abordare a acestora. În "Valea Timocului...", autoarea, lector a Universității Timișoara, se apleacă asupra delicatei chestiuni a identității naționale a românilor de peste granițe. Rezultatele demersului său ar trebui cunoscute și de către aceia care, din înalte sfere, prefigurează "savante" proiecte destinate păstrării tradițiilor și identității naționale a fraților

din diasporă. În cazul Corinei Iosif, ceea ce a părut la fel de interesant ca tema abordată, a fost "drumul" parcurs până la aceasta: intenționând să înregistreze obiceiurile de sărbători din Certezeni, cercetătoarea descoperă un fapt neașteptat (serendipitate), foarte probabil caracteristic doar comunității studiate, care pune în evidență un tip special de relație între membrii colectivității în cauză și Biserica. Nu în ultimul rând, la același capitol al modernității și alternativei posibile reprezentate de tânăra generație, trebuie menționate producțiile video ale studiului Cine 12, concretizate în veritabile eseuri și documente antropologice.

Înainte de a încheia aceste note, se cuvin a fi prezentate premiile oferite de către organizatori. Marele Premiu al Societății de Antropologie Culturală din România a revenit Otiliei Hedsan pentru "Valea Timocului...", premiu care, prin valoarea sa (500.000 lei), este simultan o recunoaștere a meritelor incontestabile ale lucrării dar și un suport financiar necesar pentru continuarea acesteia. Au fost distinși de asemenea cu Premiile Societății de Antropologie Culturală din România Corina Iosif "Nuntă fără preot...", Ana

Bleahu, Doru Nițu "Cum se pornește o afacere în mediul rural? Un studiu de caz de antropologie economică", Andreea Stamatopol "Mila creștină între catolicism și ortodoxim" și Cătălin Augustin Stoica "Studiu asupra comunității de homosexuali și lesbiene din București".

Încercând să sintetizez în câteva rânduri cele petrecute la Ilieni, aş spune că manifestarea în discuție a avut rolul de a reuni indivizi cu preocupări comune și de a stabili puncte de comunicare și informare între ei. Simultan, pentru disciplina sub eticheta căreia acești indivizi s-au întâlnit, conferința a reprezentat încă un reușit pas de impunere a sa în ochii publicului academic (dar nu numai). Trebuie totuși ca, la rândul lor, anumite nivele din structurile universitare și extra-universitare să dea dovadă de mai multă flexibilitate, deschidere și receptivitate. Chiar dacă astfel de atitudini pozitive nu-și vor găsi concretizarea în acordul pentru înființarea unei secții aparte, măcar să se reflecte prin includerea "antropologiei" ca disciplină de studiu la diferite profile socio-umane, mai ales în condițiile în care, în unele cazuri, paleta cursurilor opționale este extrem de restrânsă.

Note și bibliografie

Dogan, Mattei & Phare, Robert, *Noile științe sociale*, Ed Academiei, București, 1994.

Giddens, Anthony, *Social Theory and Modern Sociology*, Polity Press, Cambridge, 1990.

*** The Report of the Gulbenkian Comission for the Restructuring of Social Sciences, Fernand Braudel Centre, 1995.